

I. PRÁVA DÁRCE

Dárce má právo:

- kdykoliv změnit své rozhodnutí o darování krve a odstoupit od odběru
- klást dotazy ohledně dárcovství krve a okolností odběru
- na informace o významu dobrovolného a neplaceného dárcovství
- na podrobné vysvětlení metody a typu odběru krve a/nebo jejích složek včetně možných rizik spojených s odběrem
- na podrobné vysvětlení důvodů, které brání darování krve či krevní složky pro možné ohrožení zdravotního stavu dárce nebo možné ohrožení zdraví příjemce transfuzního přípravku z nich vyrobeného
- vědět o způsobech předodběrového vyšetření (laboratorního a klinického) a o povinných vyšetřeních, kterým je podrobena darovaná krev
- vědět, jaké jsou možnosti dalšího zpracování a využití krve a krevních složek
- na informaci o tom, že odebraná krev a její složky budou použity uvedeným způsobem, jen pokud splní kritéria bezpečnosti a jakosti
- na informace o svém zdravotním stavu a výsledku povinných laboratorních vyšetření
- na soukromí při pohovoru s lékařem a během klinického vyšetření
- na ochranu před zneužitím jakýchkoliv informací týkajících se darování jeho krve a jeho zdravotního stavu
- na informaci o uchovávání osobních dat a dalších údajů o zdravotním stavu a o jejich ochraně před zneužitím dle platných zákonů

Zařízení transfuzní služby má konečnou odpovědnost za jakost a bezpečnost odebírané krve a krevních složek, proto má právo definitivně rozhodnout o přijetí či vyřazení dárce. Právo příjemců transfuze na ochranu jejich zdraví převažuje nad jakýmikoli jinými skutečnostmi, včetně přání jednotlivců darovat krev⁴.

II. RIZIKO PRO DÁRCE KRVE

ODBĚR KRVE ČI KREVNÍCH SLOŽEK NE ZCELA ZDRAVÉMU DÁRCI

Odběr krve či krevních složek může poškodit ne zcela zdravého dárce, proto provádíme základní vyšetření, která slouží ke všeobecnému posouzení zdravotního stavu dárce.

Všechny abnormální nálezy jsou dárci oznámeny. Za dočasné nebo trvalé vyřazení z dárcovství odpovídá lékař transfuzního zařízení. O důvodech dočasného nebo trvalého vyřazení z dárcovství je dárce informován.

NEŽÁDOUCÍ REAKCE NA ODBĚR

Jako nežádoucí reakce na odběr (komplikace) se může objevit:

- krevní výron, modřina (špatný vpich, krvácení do podkoží po vpichu), riziko této komplikace lze snížit řádným stlačením místa vpichu po odběru
- celková reakce, mdloby, které jsou způsobeny ne dost rychlým přizpůsobením krevního oběhu změnám při odběru nebo nepřiměřenou psychickou reakcí; ke mdlobě dochází nejčastěji u dárců hladovějících, unavených a při příliš rychlém opuštění odběrového křesla
- u přístrojových odběrů (kde je krev mimotělně míšena s protisrážlivým roztokem) může dojít vlivem kolísání hladiny vápníku k drobným svalovým záškubům (obvykle trnutí jazyka, mravenčení rtů apod.), pokud by nebyl vápník podán nebo rychlost odběru upravena, mohlo by dojít i k větším křečím; důležité je, aby dárce byl řádně poučen a hlásil již první příznaky (zcela výjimečně by mohlo dojít k podobným komplikacím i z jiných příčin, zásady jejich prevence i průběh jsou obdobné)

Nežádoucí reakce na odběr se může objevit až po opuštění zařízení transfuzní služby. Pokud taková situace nastane, informujte, prosíme, pracovníky transfuzního oddělení nebo odběrového střediska.

Všechny materiály používané k vlastnímu odběru krve, krevních složek i k odběru krve k laboratornímu vyšetření je zásadně k jednorázovému použití.

ŽÁDNÉ RIZIKO PŘENOSU JAKÉKOLI KRVÍ PŘENOSNÉ INFEKCE NA DÁRCE NEHZOÍ!

III. OHROŽENÍ PŘÍJEMCE KREVNÍ TRANSFUZE

Léčba krví a krevními složkami přináší příjemci transfuze riziko přenosu infekční choroby od dárce krve. Krví přenosných infekcí je celá řada, z praktického hlediska jsou však nejvýznamnější infekční žloutenka typu B, infekční žloutenka typu C a AIDS.

Riziko přenosu infekce

výběrem vhodného dárce krve ← **se snažíme snížit** → vyšetřením odebrané krve

VÝBĚR DÁRCE

Příklady rizika výskytu nemoci přenosné krví (dárce se vyřazuje trvale nebo dočasně po ukončení dané aktivity nebo zákroku)

Vyřazení na 4 měsíce

- rizika vázaná na sexuální aktivity – vyřazuje se každá osoba, která:
 - měla v posledních 4 měsících chráněný nebo nechráněný anální pohlavní styk s novým sexuálním partnerem⁵
 - měla v posledních 4 měsících více než jednoho sexuálního partnera a měla chráněný nebo nechráněný anální pohlavní styk alespoň s jedním z nich⁵
 - poskytla chráněný nebo nechráněný pohlavní styk za peníze, drogy nebo jinou protihodnotu⁵
 - měla chráněný nebo nechráněný pohlavní styk s osobou, která byla kdykoli v minulosti pozitivně testována na přítomnost viru HIV⁵
 - měla chráněný nebo nechráněný pohlavní styk s osobou, která poskytla chráněný nebo nechráněný pohlavní styk za peníze, drogy nebo jinou protihodnotu⁵
 - měla chráněný nebo nechráněný pohlavní styk s osobou, která užívá injekčně podávané drogy nebo jiné injekčně podávané léčivé přípravky nepředepsané lékařem⁵
 - užíla jakýkoli perorální (podávaný ústy) léčivý přípravek k prevenci přenosu infekce HIV, tj. k antivirové preexpoziční profylaxi (PrEP) nebo postexpoziční profylaxi (PEP)⁵
 - podstoupila léčbu pro pohlavní nemoc⁵
- úzký kontakt s nemocným s infekční žloutenkou (společná domácnost, sexuální kontakt)^{1,2}
- tetování, propichování uší, body piercing, akupunktura apod.^{1, 2}
- potřísnění sliznice nebo poranění kůže infekčním materiálem^{1, 2}
- endoskopické vyšetření (např. kloubů - artroskopie, žaludku - gastrokopie, střev - kolonoskopie, močových cest – cystoskopie, dýchacích cest - bronchoskopie)^{1, 2}
- operace^{1, 2}
- transfuze (podání transfuzního přípravku) v ČR; v zahraničí po roce 1996¹
- transplantace s použitím tkáně nebo buněk lidského původu^{1, 2}
- pobyt v nápravném zařízení (vězení)³

Vyřazení na 12 měsíců

- toxikomanie a alkoholismus – po vyléčení³

Vyřazení na 2 roky

- osoba, která užíla jakýkoli léčivý přípravek v injekční formě k prevenci přenosu infekce HIV, tj. k antivirové preexpoziční profylaxi (PrEP) nebo postexpoziční profylaxi (PEP)⁵

Trvalé vyřazení

- v případě rodinného rizika Creutzfeldt-Jakobovy nemoci a rizika jejích variant (vCJD = BSE, TSE)^{1,2}
- pobyt ve Velké Británii (nad 12 měsíců) v letech 1980-1996 (teoretické riziko variantní Creutzfeldt-Jakobovy nemoci)¹
- transfuze – podání transfuzního přípravku v zahraničí před rokem 1996¹
- léčba přípravky lidského původu např. pro růstové a vývojové poruchy (lidský růstový hormon)^{1, 2}
- transplantace s použitím štěpu zvířecího původu; transplantace s použitím tkáně nebo buněk lidského původu v případě tvrdé pleny mozkové, ušního bubínku nebo rohovkového štěpu^{1, 2}
- užívání injekčních drog^{1, 2}, steroidů nebo hormonů nepředepsaných lékařem¹ (i v minulosti)
- pohlavní styk provozovaný pro peníze nebo drogy (prostituce)³

Máte právo klást otázky týkající se odběru a právo kdykoliv od odběru ustoupit.

V případě pochybností se poraďte s lékařem transfuzního oddělení nebo přistupte k samovyloučení.

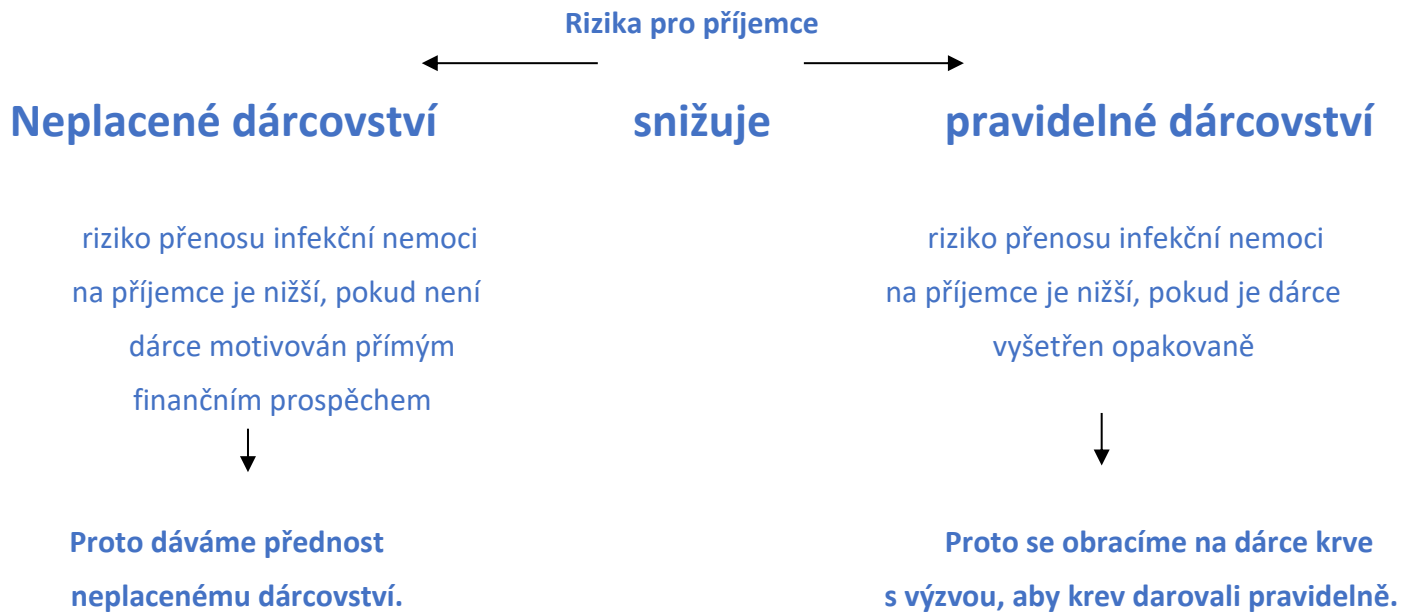
SAMOXYLOUČENÍ

Pokud si uvědomíte, že by Vaše krev mohla ohrozit příjemce transfuze, prosíme, od odběru odstupte nebo o této skutečnosti informujte pracovníky transfuzního oddělení či odběrového střediska.

DALŠÍ RIZIKA

Příjemce transfuze může být ohrožen i některými léky, které dárce užívá nebo užíval. Dlouhodobě jsou z dárcovství vyřazeni lidé, kteří užívají některé léky (tablety, injekce) na léčbu akné, lupénky, vypadávání vlasů, zbytnění prostaty apod. - isotretinoin (např. Aknenormin, Accutane, Roaccutane), etretinat (např. Tegison, Tigason), acitretin (např. Neotigason), finasterid (např. Adafin, Androfin, Finard, Finex, Gefin, Penester, Propecia, Proscar), dutasterid (např. Avodart, Dustar, Dutalan)^{3, 6}. Délka vyřazení dárce závisí na léku a na způsobu podávání.

Riziko přenosu infekce zvyšuje pobyt v některých zemích. Za rizikový se považuje dlouhodobý pobyt v tropických zemích, v zemích s výskytem malárie^{1, 2}, Chagasovy choroby^{1, 2} nebo horečky Q^{1, 2}, pobyt v zemích se zvýšeným výskytem infekčních nemocí (např. infekční žloutenky, aj.).

VYŠETŘENÍ ODEBRANÉ KRVY

Kromě vyplnění předodběrového dotazníku, laboratorní kontroly a vyšetření zdravotnickým pracovníkem (pohovor) vyšetřujeme každou krev (plazmu, krevní destičky) odebranou k výrobě transfuzních přípravků na přítomnost známek infekce:

- HBV (žloutenka B)
- HIV (původce AIDS)
- HCV (žloutenka C)
- syfilis (lues, příjice)

I přes uvedený způsob vyšetření nejsme schopni zaručit příjemci krve naprostou bezpečnost (např. proto, že test může být založen na průkazu protilátek a dárce může „trvat“ několik týdnů, než protilátku po „nakažení“ vytvoří). Spolupráce s dárce a naprostá důvěra má tedy zásadní význam. V případě nevyhovujících výsledků laboratorních vyšetření budete informováni.

Průkaz infekce dárce HIV, HBV, HCV, nebo jiných závažných krví přenosných infekcí jsou důvodem vyloučení dárce z dalšího dárcovství.

Údaje o zdravotním stavu dárce uchováváme v jeho dokumentaci a při zachování zásad lékařského tajemství poskytneme část z nich do Národního registru transfuzní služby.

Vám odebraná krev a její složky budou použity pouze v případě, že budou vyhovovat požadavkům na jejich bezpečnost a jakost.

ZMĚNA ZDRAVOTNÍHO STAVU PO ODBĚRU

Pokud v období krátce po odběru došlo u vás k rozvoji infekční choroby, která by mohla ohrozit příjemce transfuze, informujte, prosíme, zařízení transfuzní služby.

Literatura

1. Vyhláška MZ ČR 143/2008 Sb. *O stanovení bližších požadavků pro zajištění jakosti a bezpečnosti lidské krve a jejích složek (vyhláška o lidské krvi) ve znění pozdějších předpisů*
2. *Guide to the preparation, use and quality assurance of blood components. 21th edition, Strasbourg, Council of Europe, 2023.*
3. *Doporučení výboru STL*
4. *Rezoluce Komise ministrů Rady Evropy CM /Res (2008)*
5. *Metodika k hodnocení rizik vázaných na sexuální aktivity při posuzování způsobilosti dárců krve a jejích složek, Věstník MZ ČR, částka 7/2024*
6. *PPTA – Medication list*